

Monumentaal Groen- samenwerking met vrijwilligers

Impressie van de praktijkdag, 8 december 2015 op Landgoed Huis Sevenaer

Samenwerking met vrijwilligers kan veel goeds opleveren bij het behoud van groen erfgoed. Deze samenwerking gaat niet vanzelf: belangrijk zijn onder meer respect, waardering, een goede planning en heldere communicatie. Tijdens een praktijkdag op landgoed Huis Sevenaer bespraken 31 eigenaren, hoveniers en vrijwilligerscoördinatoren van verschillende landgoederen en buitenplaatsen in Gelderland en daarbuiten wat nodig is voor langdurig vruchtbare en effectieve samenwerking met vrijwilligers.

Openheid, duidelijkheid en vertellen waarom je iets wilt

Landgoed Huis Sevenaer (35 ha) ligt middenin het stadje Zevenaar. Het landgoed wordt beheerd in de geest van wijlen jonkheer Huub van Nispen tot Sevenaer volgens het motto: "alles wat leeft heeft zijn waarde en functie, ook als wij deze nog niet kennen." De Stichting Behoud Landgoed Huis Sevenaer doet haar best om het landgoed volgens die leidraad in deze tijd in stand te houden. Dat betekent: "zoeken naar evenwicht en harmonie tussen onze behoefte aan structuur en de weelderige chaos van de natuur" (vrij naar directeur Joyce van Katwijk).

Het landgoed is lange tijd heel gesloten geweest voor de omgeving. Langzaamaan is er meer toenadering, van beide kanten. De samenwerking met 35 vrijwilligers vloeit hieruit voort. De vrijwilligers doen werk dat anders eenvoudigweg niet gedaan zou worden, zoals onderhoud aan hagen en houtwallen, werk in de moestuin en opruimwerkzaamheden rond de renovatie van het huis.

Taco IJzerman stuurt de vrijwilligers 1,5 dag per week aan in het praktische werk, communicatie en motivatie. Dat betekent: heel veel vertellen en uitleggen waarom het werk hier op een bepaalde manier gedaan wordt. Taco: "ik wil vooral duidelijk zijn niet per se geliefd." De presentatie van Taco is te bekijken via [deze link](#).

Op maandag, donderdag, vrijdag en elke eerste zaterdag van de maand is een groep vrijwilligers aan het werk op Landgoed Huis Sevenaer. Het is een groeiende ploeg, in omvang en in kennis en kunde. Een voormalige boer heeft een eigen, vrijere rol verworven vanwege zijn specifieke kennis en inzet. Wat heel goed werkt: twee dames schenken vrijwillig koffie, houden de vrijwilligersruimte schoon en zorgen dat mensen zich op hun plek voelen. Zij hebben, bijvoorbeeld, een verjaardagskalender gemaakt. En: de andere vrijwilligers denken wel twee keer na voor ze met modderschoenen de pas gedweilde vloer op stappen.

Taco vindt het geen probleem om samen te werken met mensen met een fysiek of emotioneel 'deukje of vlekje', zolang hij hiervan op de hoogte is. Openheid en duidelijkheid in de groep zijn wat hem betreft belangrijke voorwaarden voor samenwerking met vrijwilligers. Zelf meewerken doet hij steeds minder; hij besteedt zijn tijd beter door een goede voor- en na-bereiding. En hij is er zoveel mogelijk als de vrijwilligers aan het werk zijn, om te weten wat er speelt.

Landgoed Huis Sevenaer

Taco IJzerman

Joyce van Katwijk en jonkheer Huub van Nispen tot Sevenaer

Vrijwilligers op Landgoed Huis Sevenaer

De wandeling

In drie wandelingen doorkruisen de deelnemers het park rond Huis Sevenaer.

Mot in de moestuin (geen dagbazen of koninkrijkjes!)

Met Taco IJzerman bezoeken we de moestuin (in wording). In de jaren '60 en '70 was dit een bloeiend, biologisch bedrijf. Dat is de referentie. De moestuin wordt nu opgeknapt.

In de moestuin wordt goed duidelijk hoe belangrijk het verhaal is dat bij het landgoed hoort. Zo staat er een grote eik. Die hoort niet in een moestuin, maar in een landschapspark. Toch hoort deze eik wel bij de moestuin o.a. vanwege de ecologische structuur.

Taco: "ik vertel steeds heel duidelijk waarom ik iets wil en laat vervolgens iets vrijheid in hoe een klus gedaan wordt." Als hij er niet is, zorgt hij voor lijsten met klussen, bijvoorbeeld klussen die langer doorlopen en ook eenvoudige klussen kunnen prima gedaan worden als hij er niet bij is. Met 'dagbazen' werkt Taco niet: in het verleden is er flinke mot geweest in de moestuin, doordat er koninkrijkjes ontstonden met mensen die de baas speelden. Hij heeft deze 'bazen' de keus gegeven: vertrek of voeg je in de groep. Twee vrijwilligers zijn vertrokken, twee anderen bleven en maken nu gewoon deel uit van de groep.

Cultuur versus natuur

Tuinbaas Klaas de Boer laat de deelnemers een ander deel van het park zien. Op het landgoed is heel veel respect voor de natuur. Dat is 50 jaar geleden in gang gezet en daar is weinig in gestuurd. Klaas laat zien hoe heel geleidelijk, zonder grote ingrepen en met veel respect voor de natuur de waarden op het landgoed beter zichtbaar zouden kunnen worden. Door wat vlier weg te halen, zou de bomenrij langs de oprit beter uitkomen. De follie zou met handwerk van vrijwilligers heel geleidelijk vrij gesteld kunnen worden. Die ruimte is ook goed voor de natuur en de ontwikkeling van nieuwe, diverse waarden. Ook de zichttas vanaf de Babberichseweg op het Huis zou iets meer ruimte mogen krijgen. Om goed doordachte keuzes te maken zouden de biotopen en de natuurwaarden op het landgoed in beeld gebracht moeten worden.

Nieuwe dragers in een bestaande ecologische structuur

Rentmeester John Smits neemt de deelnemers mee naar de boskern van het park, waar de meeste biodiversiteit is. Stichting In Arcadie heeft een historisch onderzoek gedaan en een herstelplan gemaakt voor het landgoed. In dat herstelplan wordt veel opgeschoond en worden zichtassen hersteld. Hoe dat 'herstel' zich verhoudt tot de ecologische waarden op het landgoed is niet duidelijk. Dat maakt het moeilijk om keuzes te maken, immers de ecologische waarden zijn voor het landgoed heel belangrijk. Toch zijn keuzes ook nodig om het landgoed te kunnen behouden en blijven beheren. Een gedegen ecologisch onderzoek, advies en monitoring van de waarden zou zeer welkom zijn. Een deelnemer geeft als tip om contact te zoeken met Wageningen UR voor een doorlopend studentenonderzoek.

Workshops

In twee workshops deden deelnemers inspiratie op en deelden ervaringen.

Workshop A Kennismaking met werken met vrijwilligers

De workshop bestond uit een gesprek tussen 15 deelnemers, ingeleid door de persoonlijke ervaringen van Willem Beelaerts van Blokland met het opzetten van een vrijwilligersgroep voor de historische tuin van Huis De Kemnade in Doetinchem. De buitenplaatswerkgroep op De Kemnade is bijna een jaar geleden opgericht in samenwerking met Stichting Landschapsbeheer Gelderland (SLG).

De moestuin

Cultuur versus natuur

SLG heeft van de provincie Gelderland subsidie gekregen om in de periode 2014-2015 tien buitenplaatswerkgroepen op te richten.

Willem Beelaerts van Blokland deed het werk in de tuin altijd zelf met hulp van de hele familie, maar merkte dat dit steeds lastiger werd om te organiseren. Samen met SLG is er een vrijwilligersgroep gevormd. SLG verzorgde de werving (zie de oproep voor vrijwilligers via [deze link](#)) en organiseerde een informatieavond. Zo is een groep ontstaan van zes personen die regelmatig komt helpen bij allerlei groene werkzaamheden. SLG regelde gereedschap en verzekeringen. De inhoudelijke aansturing en begeleiding gebeurt door Beelaerts van Blokland zelf. De eerste ervaringen zijn positief.

In het gesprek kwamen vele aspecten aan bod van het vinden en binden van vrijwilligers. Onder meer wat verwacht kan worden van de samenwerking met vrijwilligers en welke werkzaamheden zij kunnen uitvoeren (zie hiervoor ook de inleiding door Taco IJzerman via [deze link](#)). Aan de orde kwam ook hoe je vrijwilligers vindt en een groep opricht, welke afspraken je maakt en welke praktische zaken en uitrusting geregeld moeten worden.

Deelnemers, Andre Kaper (SLG) en Taco IJzerman (vrijwilligerscoördinator Huis Sevenaer) deelden tips en ervaringen. Monique de Rooij (provincie Gelderland) was gespreksleider.

Een greep uit de besproken punten:

- Het is handig om een coördinator te hebben die de vrijwilligers aanstuurt. De eigenaar heeft dan de handen vrij om een relatie met vrijwilligers op te bouwen en eventueel gedoe straalt minder af op de buitenplaats.
- De coördinator kan uit de vrijwilligers groep zelf komen of extern worden ingehuurd.
- De eigenaar is vaak heel dankbaar dat vrijwilligers willen komen werken, maar de vrijwilligers krijgen daar een mooie omgeving voor terug, met andere woorden het genoeg is over het algemeen wederzijds.
- Het is handig om naast de coördinator iemand aan te wijzen als vertrouwenspersoon voor het geval er iets is wat niet met de coördinator besproken kan worden.
- Denk aan het regelen van verzekeringen. Veel gemeenten hebben een vrijwilligersregeling, afhankelijk van de dekking kan aanvullende verzekering nodig zijn.
- Denk aan een risico-inventarisatie; het is goed om in beeld te hebben en bewust te zijn van mogelijke risico's in het veld. Ook als er iets gebeurt, is het voor het uitkeren van de vergoeding vaak belangrijk dat de gevaren afdoende zijn onderkend en dat zorgvuldig is gewerkt.
- Het is leerzaam om andere landgoederen te bezoeken. Door bij elkaar in de keuken te kijken krijg je een beter idee van de eigen aanpak. En je kunt veel nieuwe kennis opdoen.

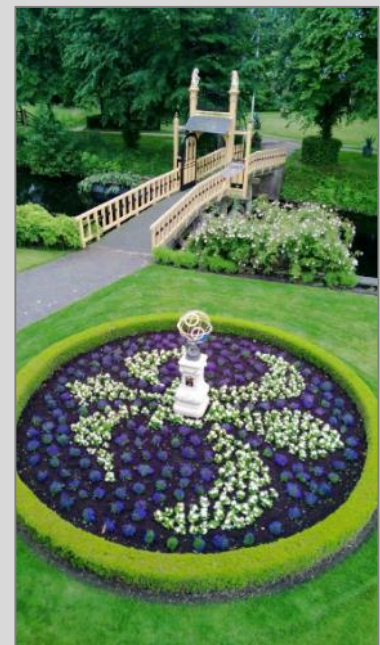
Workshop B Verdieping in werken met vrijwilligers

De 15 deelnemers in workshop B hebben allen ervaring in werken met vrijwilligers. De kennis en inzet van vrijwilligers varieert en ja, de begeleiding kost tijd en aandacht, maar de ervaringen zijn overwegend positief: met de juiste begeleiding kan veel werk verzet worden, met veel plezier en genoegdoening voor alle betrokkenen. In het gesprek kwam onder meer aan de orde hoe je een stabiele groep vormt, vrijwilligers motiveert, potentie vindt en aanboort en deskundigheid overbrengt. Een rode draad door het gesprek was: goed kijken en luisteren naar vrijwilligers, heel duidelijk vertellen wat je als coördinator verwacht en wilt bereiken en conflicten in de kiem smoren. Gespreksleider was Charlot Teng.

Huis De Kemnade

foto's: SLG

Dekema State

foto: Wim Hoogendam

Wim Hoogendam (Dekema State) deelt als eerste zijn ervaringen, deze zijn te bekijken- en dat is zeer aan te raden!- via [deze link](#) en [een artikel](#) over vrijwilligers en hun talenten. Wim let er goed op dat de juiste persoon op de juiste plek en in de juiste combinatie werkt, hij heeft aandacht voor de talenten van mensen en spreekt daar zijn waardering over uit. En: hij is duidelijk, bespreekt problemen en treedt op bij conflicten. “Het is belangrijk om op een vriendelijke, respectvolle, maar vooral ook duidelijke manier de baas te blijven: het is mijn tuin, zo wil ik het hebben.” Meer nog dan bij betaald werk is groepsgevoel belangrijk, wat daaraan bijdraagt is: samen een kop koffie drinken na het werk, aandacht voor familie aangelegenheden, eens per jaar een etentje. En: voorkom subgroepjes. (meng van mensen). De tip van Wim voor werken met vrijwilligers is: zet de persoon op nummer 1 (wat kunnen wij voor jou betekenen?) dan komt het werk ook af. Een tweede tip waar de deelnemers enthousiast over zijn is het ‘scumbord’ van Wim: een praktisch planningsbord om klussen te verdelen en overzicht te houden over de werkzaamheden.

Het **scumbord** van Wim: een handig planningsbord met vijf kolommen:

- vandaag graag
- nog doen
- altijd wel nodig
- mee bezig, en
- klaar!

In de tuin heeft Wim altijd een blocnote op zak om klusjes te noteren die hij op het bord hangt.

Vrijwilligers kiezen een klus van het bord en Wim houdt het overzicht van de werkzaamheden.

Ook Mirjam Lammertink (Geldersch Landschap en Kasteelen (GLK)) deelt haar ervaringen met het werken met vrijwilligers (zie [deze link](#)). Vrijwilligers werken door de hele organisatie van GLK, onder meer in het groen. Uit een peiling blijkt dat de meeste mensen vrijwilligerswerk doen als leuke en zinvolle tijdsbesteding en voor sociale contacten. Een vrij groot deel van de vrijwilligers van GLK (21% van de respondenten) voelt zich bovendien verbonden met de doelstelling om landschap en erfgoed te behouden en beheren. Een vrij klein deel van de respondenten (7%) doet vrijwilligerswerk om nieuwe kennis en vaardigheden op te doen. In principe werkt GLK alleen met structurele vrijwilligers (minimaal 100 uur/ jaar), hetzelfde geldt voor Dekema State (minimaal 6 dagdelen/ jaar). Voor scholieren/ studenten/ jonge vrijwilligers kan het wenselijk zijn om te werken met incidenteel vrijwilligerswerk. Zo is er een tennisteam dat jaarlijks een succesvol Halloween evenement organiseert op Kasteel Rosendaal.

GLK kent geen betaald vrijwilligerswerk, wel worden reiskosten en onkosten vergoed, krijgen vrijwilligers benodigde kleding, een kerstpakket e.d. De deelnemers in workshop B gaan hier allemaal op vergelijkbare wijze mee om: geen vrijwilligersvergoeding, wel reiskosten, een uitje, kleding e.d. Tip van Mirjam: mensen kunnen afzien van een (onkosten-)vergoeding en die schenken als gift.

Een ingewikkeld onderwerp blijkt: hoe neem je afscheid van een vrijwilliger die niet op de goede plek zit of het werk niet meer goed aan kan? Dat is vooral lastig als mensen dit zelf niet zo ervaren. Tips zijn: in gesprek blijven, eerlijk zijn over risico's en de veiligheid van het werk. En ook: productiviteit is niet het allerbelangrijkste van vrijwilligerswerk.

SHARE- Europees traject voor samenwerking met vrijwilligers

Landgoed Huis Sevenaer was een van de deelnemers aan het Europese traject SHARE. De maatschappelijke belangstelling voor erfgoed is groot en internationaal! Er is veel te leren van hoe anderen omgaan met erfgoed. National Trust, bijvoorbeeld, zorgt voor opleiding en coaching van vrijwilligers door deskundigen voor maximaal resultaat. In Gelderland is het samenspel van erfgoedeigenaren met provincie en met vrijwilligers heel waardevol. Voorwaarde voor goede samenwerking is: open staan. Laat erfgoed gedragen worden door de samenleving, dat zijn de beste ambassadeurs! Het geleerde van SHARE is gebundeld in een toegankelijke brochure.

Vervolg

Op dinsdag 26 januari 2016 is het tweede deel van de praktijkreeks Monumentaal groen-samenwerking met vrijwilligers op Kasteel Cannenburch. Aan de orde komen o.a. deskundigheidsbevordering, samenwerking met andere landgoederen en planmatig werken. Voor meer informatie: secretariaat@wing.nl.

